

RÜŞTÜ BOZKURT

Bildiklerimiz ile söyleyebildiklerimizin arası açılıyor mu?

Hiç kuşkunuz olmasın ki, iyi niyet ve ahlaki tutarlılık içinde olmayanlar her toplumda vardır. Önemli olan aileden okula, şirketten topluma o insanların fırsatları kullanmasına izin vermeyecek bir algılamayı, değerlendirmeyi, yapılanmayı ve sistemi kurmayı becerebilmektir

Ne amaçla gittiğimizi bilmiyorum ama, lisede okurken babamla birlikte bir kasabaya gittiğimiz. Çarşığı dolaşırken alışveriş yerlerinin tabelalarında yaygın biçimde "nur" sözcüğü kullanılıyordu: "Nur bakkalı", "nur eczanesi", "nur kırtasiye", "nur berberi."

Babam birden yüksek sesle tepkisini dile getirdi: "Topal aksak ayağının üstüne sıkı basar. Nur sözünü bu kadar bastırarak kullanan bu adamların geçmişi ni yoklasan, mutlaka bir nursuzluk çıkar!"

Eksikliğimiz üzerine abanmak evrensel bir olgu her halde. Bizden çok farklı bir kültürün yazarı olan Gabriel Garcia Marquez son romanındaki yaşlı kahramanın ağzından çok güzel anlatıyor topalın aksak ayağının üstüne neden sıkı bastığını:

"... Her şeyin yerli yerinde olması, her işin zamanında yapılması, her sözün yakışık aldığı gibi söylenmesi gerektiği şeklindeki saplantımın düzenli bir ka-

faya yarasır bir ödül olmadığını, tam tersine doğamdaki düzensizliği gizlemek için kendi uydurduğum bir yapmacıklık gösterisi olduğunu keşfetmişim; cimriliğimi örtbas etmek için cömert gibi görüldüğümü, akılsız olduğum halde ihtiyatlılık tasladığımı, içimde bastırdığım öfkelerime yenik düşmemek için uzlaşıcı olduğumu, sırf başkalarının vaktini ne kadar az umursadığımı anlaşılmaması diye dakik davrandığımı da anlamıştım."

İnsanları eksik yanlarını örtmeye, saklamaya, hayatın öz gerçeği yerine kendi öz gerçeklerini öne çıkarmaya iten nedir?

Sistemin işleyişi önemli

Hiç kuşkunuz olmasın ki, iyi niyet ve ahlaki tutarlılık içinde olmayanlar her toplumda vardır. Fırsat kollayan, hiçbir insanı değer ölçüsüyle kendini sınırlı saymayan, sadece kendisini düşünen insanlar toplumların arasına karışmıştır, hiçbir zaman onlar tümüyle yok edilemeyecektir.

Önemli olan, iyi niyet ve ahlaki tutarlılığı olmayan insanların varlığı değil; aileden okula, şirketten topluma o insanların fırsatları kullanmasına izin vermeyecek bir algılamayı, değerlendirmeyi, yapılanmayı ve sistemi kurmayı becerebilmektir.

İyi niyet ve ahlaki tutarlılık bir insanın toplum içinde var olmasının gerek şartıdır, yeter şartı ise kendisi ve toplum için yaptığı işi düzgün biçimde yapmasıdır. Eğer bir toplumun gelenek ve görenekleri, yasaları, kuralları, kurumları ve sisteminin işleyişi, iyi niyet ve ahlaki tutarlılık içinde olmayanlara, işlerini düzgün yapmayanlara fırsat veriyor; hatta dön toplumun hoş görmediği bir insan, biraz maddi varlığa kavuştuğu, belli bir mevki ve makam sahibi olduğu zaman, "itibar" görüyorsa, orada yaşayan herkesin yaratılan olumsuz sonuçta payı olmalı.

Eksik yanlarını kapatmak için onlara abanan, kendi öz gerçeklerini hayatın gerçeğinin önüne koyan insanları besleyen en önemli kaynak bilgisizlik ve yoksulluktur.

Yoksulluk ve cehalet

Yoksulluk ve cehaletin; umutsuzluk ve korkunun insanları daha bağımlı hale getirdiğini; yolsuzluğa, haksızlığa, eşitsizliğe, adaletsizliğe ve insanları umutsuzluğa düşürdüğünü hepimiz kendi yaşam deneyimlerimizde çok sık gözlemiş olmalıyız.

Uluslararası eleklerin üstünde kalmayı becermiş bir ekonomist olan Jeffrey D. Sachs da bizi destekleyen gözlemlerini aktarıyor:

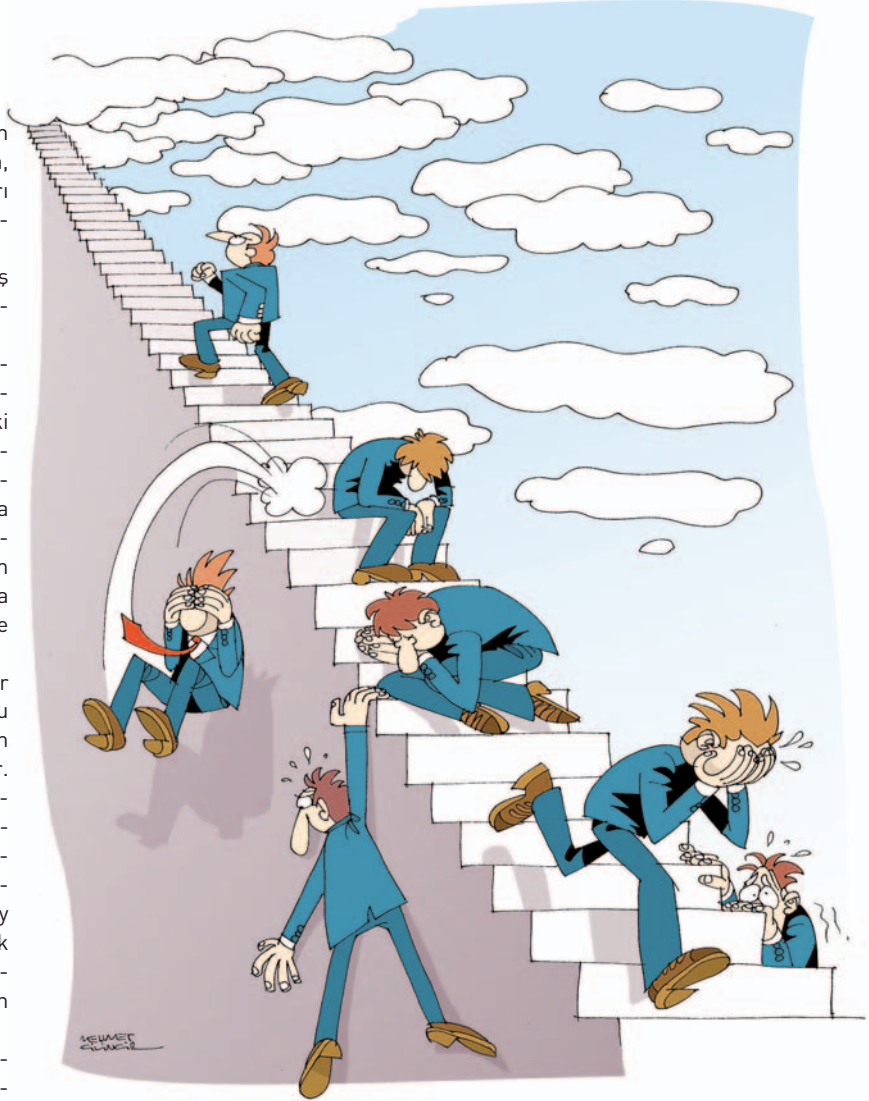
"Cehaletin yüksek olduğu fakir ülkelerde, umutsuz insanlar, yöneticilerin idaresine daha bağımlı hale geliyor, medya ve profesyonel organizasyonlardaki bağımsız kontrolün olmamasından dolayı da yönetimler sadece toplumun zayıf bir kontrolüyle yüzleşiyorlar. Bu yönetimlerin, tekele ve yolsuzluğa daha eğilimli olmalarının sebebi, zavallı insanların iyi yönetime çok dikkat etmemesi değil -buna karşılık tüm yaşamları buna bağlı- yönetimlerini kontrol altında tutabilecek ve yasalara uymasını sağlayabilecek güce sahip olmayışı."

Birebir içinde yaşadığımız, birçok yanlış gözler önüne sergilendiği birçok kuruluştaki geniş kamuoyu yanlışlardan yakındığı halde, o yanlışları yapanların üzerine gidilemediğine hepimiz tanık olmuşuzdur. Çok açık ve net yanlışları gözlemiş, öfkelenmiş, çaresizliğimiz karşısında kendimizden utandıığımız olmuştur. Çok açık şekilde bir kurumu hem maddi olarak istismar etmiş, hem de inanılmaz manevi bozulmaya itmiş bir yönetici ile birlikte çalışmış üst düzey bir yöneticiye sormuştum: Bu kadar açık bir haksızlık neden yargılanıp, öncelikle kurumda çalışanların vicdanı rahatlatılmıyor? Aldığımız ilginç yanıt Sachs'ın gözlemlerini birebir doğruluyordu:

"Yapılan işin yanlışlığına karşı çıkanlar oldu; hemen harcandı. O harcamayı gören diğer bütün insanlar 'susmak' zorunda kaldı. Çünkü burası az gelişmiş bir ülke; işinden ayrılanların, aynı koşulları sağlayacak yeni bir iş bulması neredeyse imkansız gibi. Uzun yıllara dayanan alışkanlıklar, piyasa içinde bağlantıların olmaması, alternatif iş imkanlarının sınırlı olması insanların 'direnme gücünü' alabildiğine kırıyor. O nedende büyük şirketlerin birçoğunda yöneticiler hemen diktatörleşiyor; zamana ve insana saygıyı bir yana bırakıyor; tartışma ortamlarını susturarak 'tek sesliliğe' yöneliyor. Ortak akıl değil de çok küçük bir grubun dediği dedik, çaldığı düdüğü oluyor. Kurum içi derebeylikleri bugünden yarına kırmak mümkün olmuyor. Böylesi bir işleyiş şirketlerin potansiyellerini gerektiği gibi değerlendirilmesini engelliyor, yanlış kararlarla insan ve sermaye kaynakları israf ediyor, verimlilikler düşük kalıyor, kurumların 'potansiyel kaynakları' gerektiği gibi değerlendirilemiyor. Yönetimler 'ekonomik suç' bilincine ulaşmadıkça, bu durum sürüp gidiyor!"

Bütün umudumuz toplumun kişi başına 15 bin dolarlık bir gelir yaratacak düzeye gelmesi. Eğer böyle bir zenginlik yaratabilir, o zenginliğin beslediği "özgüveni" yaygınlaştırsak, aykırı görüşlerimizi tartışma ortamlarına taşıyanlarımızın sayısı artar.

Eğer dürüstlük bildiklerimiz ile en şeffaf ortamlarda söyleyebildiklerimiz arasındaki fark ise, bu sı-

İyi niyet ve ahlaki tutarlılık bir **insanın** toplum içinde var olmasının gerek **şartıdır**; yeter şartı ise kendisi ve toplum için yaptığı **iş** **düzenli biçimde yapmasıdır**

navi başarıyla geçtiğimizi söyleyebilir miyiz?

Bir sahip-yönetici isek kendi yararımızı en çoğa çıkaracak soruları kendimize yöneltmeliyiz: Birlikte çalıştığım insanlar özgürce her türlü düşüncesini bana aktarabiliyor mu?

Başka konularda kendimizi kandırırsak zararını telafi etmemiz mümkün. Ama, dinamik bir gelişmenin kaynağı olan özgür tartışma ortamını işyerinde yok etmişsek, bunun yaratacağı zararı gözlemek bile mümkün değil.

Dürüstlük, en saydam ortamlarda bildiklerimiz ile söylediklerimiz arasındaki farktır. Hem kendimiz, hem çevremizdeki insanların dürüst olmasının ortam ve iklimini yaratabiliyor muyuz?

Ne dersiniz, yaratabiliyor muyuz?